

Govore za mene da sam otac nove levice. Samu pomisao da sam otac ili deda odbijam kao besmislicu. U stvari, u pitanju je koincidencija između mojih ideja i saznanja do kojih su došli studenti u sopstvenoj praksi i sopstvenim razmišljanjima. Mene neobično raduje ova podudarnost, ali dokle ona ide, to ja stvarno ne znam. Međutim, ni na koji način ne može biti reči o bilo kakvom paternalističkom ili patrijarhalnom odnosu mene prema studentima. Rado bih bio otac nove levice, kad u ovu ulogu ne bi bio uključen i određen autoritet koji deca, više ili manje, prihvataju. Upravo sam ja protiv takvog autoritarne-paternalističkog držanja. Ovo se nikako ne sme shvatiti kao distanciranje od protestnog pokreta, niti bi se sme izvoditi bilo kakve konstrukcije iz mog odbijanja uloge oca, odnosno deda, to jest da ja odbijam da priznam taj pokret, kao takav. Postoje, doduše, dve stvari u pokretu sa kojima se ja ne bih želeo identifikovati. Međutim, sam pokret kao takav smatram da je danas u razvijenim industrijskim zemljama možda najvažniji, ako ne i jedina šansa, za radikalnu promenu u budućnosti.

Nisam ni u kakvoj revolucionarnoj, možda čak ni u predrevolucionarnoj situaciji, jer je u ovakvim uslovima šansa, pre svega, u pripremnom radu, u pripremnim akcijama, koje su danas beskrajno teže, ali i beskrajno važnije nego što je ikada ranije bio slučaj.

Studenti su novinari koji izražavaju potrebu i čežnje nemih masa, ali nisu revolucionari u pravom smislu te reči. Studentski pokret pruža pravu mogućnost za promenu svesti i senzibiliteta, što je danas preduslov za radikalnu društvenu promenu.

Studenti, ukoliko su se služili silom, ipak, i pored svega, bili su u defanzivi, odnosno, njihova primena sile bila je samo odgovor na silu koju je primenilo društvo.

Danas bih čak pošao i korak dalje. Sve više i više se ustručavam da za ovo što studenti čine upotrebljavam termin nasilje. Ako pogledate akcije protivnika, kao na primer u Berkliju, i ne samo tamo, zaista se postavlja pitanje: DA LI BACANJE PARADAJZA I JAJA MOŽE DA SE NAZOVE NASILJEM? Ili; da li se probijanje vrata i okupiranje rektorata može nazvati nasiljem, kad druga strana upotrebljava suzavac, raznu vrstu sačme, korbače, borna kola, pa čak i helikoptere.

Jednom su me novinari pitali da li i filosof danas mora da učestvuje u demonstracijama i okupiranju zgrada i raznih institucija? Odgovorio sam da smatram da treba i da sam i ja jednom učestvovao. Bilo je to prilikom osnivanja jednog koledža za probleme podjarmljenih rasnih i nacionalnih manjina u San Diegu, „Lumumba-Zapita koledž”, koji je trebalo da vode „Crni” i Meksikanci. Da bi realizovali svoj zahtev, oni su zajedno sa levim belim studentima okupirali biro kvesture. U toku demonstracija, u kojima sam i ja učestvovao, probijena su jedna vrata, i to je bilo jedino delo nasilja do kojega je došlo. Odmah sam izjavio da sam spreman da preuzmem troškove oko postavljanja novih vrata. Ja to ne bih mogao nazvati učešćem u bilo kakvoj radikalnoj akciji, ali mislim da je to pozicija koja nije samo teoretska. U ovom slučaju svako je znao zašto je kvestura „okupirana”, međutim, prilikom demonstracija i drugih grupa trebalo bi da se zna cilj. Ako njega nema, onda je takva demonstracija iracionalna i liči na provokaciju.

Smatram, recimo, da okupiranje kuće glavnog urednika i izdavača *Konkreta*, gde su studenti izbacili delove nameštaja, pokidali telefonski kabl i MOKRILI U KREVET, nema nikakvog smisla.

Nalazim da je to vrlo neprijatno i tvrdim da to nema nikakve veze ni sa novom ni sa starom levicom. Isto tako, ni spaljivanje knjiga ili nasilje prema nekom ko se sam ne služi silom...

Kao častan građanin, ja nikada nisam propovedao nasilje. Ali sasvim sigurno verujem da je nasilje studenata upravo samo odgovor na institucionalizovano nasilje snaga reda.

Studenti nisu pacifisti.

Verujem da je borba nužna, možda nužnija

nego ikada ranije, ako se želi postići novi način života. Studenti vide u Če Gevari, Fidelu Kastru, Ho Si Minu, simboličke figure koje otelotvoruju mogućnost, ne samo novog puta u socijalizam, već i novog socijalizma bez staljinističkih metoda.

Studenti zabela nemaju precizno i do u detalje razrađeno gledište o društvu kakvo žele — što bi u svakom slučaju bilo prerano i neodgovorno sa njihove strane — ali oni savršeno znaju šta žele, a to je dovoljno u sadašnjoj fazi, koja je, zapravo, priprema, a još nije revolucionarna.

Sartr ističe da ono čemu treba studenti da teže jeste socijalističko društvo ostvareno u punoj demokratiji. Ja ponavljam da demokratija nema sadašnjost, ona pripada budućnosti. Ja, kako vidite, takode ističem reč teže, jer je pitanje koliko je potrebno vremena do ostvarenja te težnje.

Studentski pokret nije, sam po sebi, revolucionaran pokret. Radikalna društvena promena ne može se zamisliti bez osnove u masama. Otvoreno je pitanje u kakvim uslovima radništvo predstavlja jednu takvu masovnu osnovu.

Još ranije sam se pitao zašto treba smatrati da je današnji proletarijat ona klasa od koje treba očekivati spasenje. Sada mogu da dodam da je, u stvari, ova formulacija prilično neodmerena, da se iza nje krije mišljenje da proletarijat, u Marksovom smislu te reči, više ne postoji u razvijenim industrijskim zemljama i da danas nije više tako jednostavno preneti ulogu koju je Marks pripisivao nekadašnjem proletarijatu na radničku klasu u ovim zemljama. Tu se, međutim, postavlja ključno pitanje: ko su danas radnici? Sama radnička klasa u uslovima poznog kapitalističkog društva veoma se izmenila. Proces „tehnicizacije” radničke klase dobro je poznata činjenica. Stalni porast broja visokokvalifikovanih službenika, inženjera, specijalista i naučnika uslovlilo je relativno smanjenje broja takozvanih „pravih, običnih radnika”.

Društvo se iz dana u dan sve više reformiše, ali postoji tačka na koju više ne mogu pomoći nikakve reforme, na kojoj ni sve reforme ne mogu otkloniti suštinsku unutrašnju protivurečnost u kapitalističkom sistemu. Iz toga bi sledilo da se treba odricati saradnje sa institucijama ovog društva. Međutim, akcija odbijanja i negiranje se ne sme shvatiti kao apstraktno odbacivanje čitave građanske kulture, već i zbog toga što je takvo odbacivanje nemoguće. Čak i sam radikalni negator je, u izvesnom smislu, proizvod nasleđa građanske kulture koju negira. I kada radimo protiv građanske kulture, radimo još uvek u građanskoj kulturi.

Ja ne bih hteo da prebacujem Danijelu Kon Benditu, kao što je negda on meni prebacivao da sam govorio i držao predavanja u građanskom pozorištu, odnosno, što sam izabrao građansku formu komunikacija, a on snima film sa Žan Lik Godarom, prodaje svoju knjigu izdavaču Revoltu i nastupa na građanskoj televiziji.

Radikalna promena strukture univerziteta danas je jedan od glavnih zahteva nove levice. Upravo na univerzitetima se obrazuje ključni i najveći deo nove radničke klase — tzv. tehnička inteligencija, koja u procesu proizvodnje polako preuzima sve važnije i važnije mesto. Politizacija ove inteligencije je najbitniji zadatak. Menjanje strukture univerziteta svakako ne znači i njegovo razaranje, jer razaranje univerziteta kao cilj je totalna besmislica. Univerzitet je samo jedan od primera kako se institucija građanske kulture može koristiti za pripreme radikalne promene mišljenja, pa čak i prakse. Koliko se sećam, Noam Homski je jednom rekao da je, prema logici apsolutne destrukcije, Marks trebalo da zapali Britanski muzej umesto da radi u njemu.

Što se univerziteta tiče, studenti znaju šta hoće: oni ozbiljno shvataju demokratsko načelo samoupravljanja i žele da se vaspitavaju u tom samoupravljanju i samodeterminaciji.

Smatram da nova leвица mora pronaći forme organizacije koja će odgovarati novim formama pozno-kapitalističke organizacije i represije i biti u apsolutnoj suprotnosti sa

stu denti nisu paci fisti

njima. U svakom slučaju, jasno je da su tradicionalne forme, više ili manje, centralizovanog i birokratizovanog masovnog partijskog aparata i sindikata prevaziđene razvitkom kapitalizma. Kada sam rekao da se protiv ovog društva, koje se u svom totalitetu mobilisalo i organizovalo protiv bilo kakvog revolucionarnog pokreta, ne može ništa učiniti bez čvršće organizacione forme od ove koja je do sada postojala, ne znači da se treba povoditi centralizovanim i birokratizovanim masovnim partijama. Imali smo, uostalom, prilike da se uverimo da, ako bi se tako učinilo, takva organizaciona forma se može u roku od 24 časa uništiti ili učiniti neškodljivom. To smo već videli 1933. godine.

Kada govorim o oštrijoj organizacionoj formi, pre svega mislim na krajnje elastične i promenljive metode saradnje, koje mogu inicijative odozdo sprovesti u delo i usmeriti ih na određene političke ciljeve. To znači da forme organizacije moraju proizići iz spontanosti i da opet utiču na spontanost, da je mogu usmeriti u određenom pravcu koji vodi od lokalnog povoda i lokalnih orijentacija prema političkim ciljevima. Najbolji primer za ovo su nedavno održane demonstracije u Hanoveru, akcija koja je do-

vela do solidarnosti, ne samo studenata i učenika, nego i radnika i građanstva.

Slična situacija se dogodila i u fabrici *Pireli*, gde se razvila jedna sasvim nova organizaciona forma: samokontrola radnika nad proizvodnjom, samoorganizacija proizvodnje od strane radnika. Štrajk je pokazao da je čitava ta komplikovana hijerarhija modernog fabričkog sistema zamenljiva.

Sve ovo pokazuje da postepeno nestaje barijera između radništva i studentskog pokreta. Taj proces naročito je snažan u Italiji, u manjem stepenu u Francuskoj, još slabiji u Nemačkoj i svakako najslabiji u SAD.

Postavilo mi se pitanje: zar se ne podcenjuje moć kapitalizma samim tim što se intelektualcima pridaje posebno istaknuta uloga u akciji za promenu društva i zašto ja odvajam studentski pokret od radnika? Kakva glupost — zar se može odvajati nešto što je u društvenoj stvarnosti zajedno? Isto tako ne verujem da naglašavanje uloge studentskog pokreta predstavlja podcenjivanje moći kapitalističkog sistema. Naprotiv, smatram da se ovaj sistem ne nalazi u revolucionarnoj situaciji. U ovim uslovima glavni zadatak se sastoji u tome da se privremenim akcijama menja svest, ne samo radničke klase, već i svih slojeva stanovništva, izuzev vladajućih.

Kad se govori o razdvajanju studentskog pokreta od radničkog pokreta, postavlja se istovremeno i suprotno pitanje: kog radničkog pokreta? U SAD uopšte ne postoji politički radnički pokret. U drugim zemljama nisam ni ja, niti bilo koja druga teorija, odvajao studentski pokret od radničkog, već se sam radnički pokret razvijao u jednom pravcu, koji ni na koji način nije bio u stanju da se uspešno bori protiv vladajućih protivurečnosti u kapitalizmu.

Reformističko-ekonomska politika kolaboracije, kakvu su vodili sindikati i prosovjetski orijentisane komunističke partije, išla je na ruku interesima kapitalizma.

... Govore za mene da sam „agent buržoazije“ i „agent CIA“ neke već sasvim bankrotirane figure i grupe stare levice, koje izbegavaju bilo kakvu argumentaciju, pokušavajući da klevetama diskredituju ideje za koje se ja zalažem, a koje im verovatno teško padaju. Međutim, ova i slična klevetanja, treba da posluže za diskreditovanje čitave nove levice, posebno studentskog pokreta.

U postojećem protestnom pokretu vidljiv je novi ljudski kvalitet, novi „senzibilitet“. Pojam novog senzibiliteta je centralni pojam Marksovog učenja. Socijalistička revolucija treba da dovede preko klase, čije potrebe i interesi nisu više potrebe i interesi klasnog društva, do stvaranja jednog novog tipa čoveka i radikalnog prevrednovanja svih vrednosti. Verujem da ovaj proces prevrednovanja, na vrlo dubokoj osnovi, stoji u temelju mlade generacije, naročito među borbrenim studentima, učesnicima studentskog pokreta.

Međutim, to ne znači da revolucija treba da nastane samo promenom svesti, a ne i iz ekonomskih razloga, kao posledica ekonomskih kriza. Ovakva shvatanja potpuno ignorišu postojanje unutarnje veze između filozofskih pojmova mladog Marksa i njegove kasnije ekonomske teorije. Mislim da se pojam socijalizma uopšte ne može shvatiti ako se ne vidi da revolucijom čovek treba da se oslobodi sve do promene čulno-fiziološke konstitucije. Ako nužnu promenu odnosa u proizvodnji i načina proizvodnje, što ostaje osnovni uslov, ne nose na svojim leđima takvi novi ljudi, onda nastupa ono što je Marks jednom prilikom nazvao: „POČINJE IZNOVA STARO S....“

Radnička klasa je revolucionarna klasa samo do onog stepena do koga nije integrisana u sistem potreba kapitalističkog društva. Što je radnička klasa više integrisana u sistem potreba, to je više od važnosti i Lenjinov stav da se „klasna svest radniku mora uliti spolja“. Samo radnička klasa koja nije upletena u mreže potreba kapitalističkog sistema može preduzeti nove revolucionarne inicijative. Ova mogućnost razvitka svesti postoji danas pre svega u mladim radnika i studenata aktivista.

Preveo s nemačkog L. BOJANOVIĆ

BORA VITORAC

kad smo došli na krofne

Kad smo došli na krofne
bile su već istegljene pesme
dugo me boli
nemam izraz
da me prođe
strepimo
da krenemo u Kanadu
tamo bi se porodila
da nisi prokislila
da sam ja zdraviji
još nismo
zajedno pufovali
vraćam se kući sam
iz Kanade
istegljene pesme
balade

Javi mi se na telefon
usne su ti uske
za ukus
sipaj u flašice
ponesi sobom
do sutra
pruži ruke
sigurno dođi
da ne primetim sebe

Prošlo je prepoznavanje
živim sam
primoran
da pratim sebe
kroz ulice
tvojih ukrštenih očiju

Hvala jabuku
klavirski
izvedena slutnja
ponovo se emituje
hvala jabuku
nekoliko puta

čuva
travu
pesak
trava
nospava
nečuva se

Oslobadaju se
tanke ptice
iz ramova
oblizane plamenima
plaše se
nestvarnih automobila
bile su moje
krivljenje oblika
nazire se

Budemo se sretali
nećemo moći govoriti
sada verujemo
dosta će biti kazano

Što imamo
iz nas je proisteklo
iz prirode
večno proističe
sve što nemamo

Otvorenu radnju prodajem
hoću da pravim nešto
od slutnje
traženje nasilno
označavam život
u slikama crvenih zmijsa
umreću bilo kad
umri samnom
ovo nije poezija
iskreno govorim retko
bez želje bezazlene

Slaba trava
nikom ne smeta
meni obrasla
ponegde
nikad dorasla
cveta

Ne osećam trud
živim
progovorim
život u meni
neodaje se

Ljudi su govorili
pre
na slikama
lako se raspoznaje
sa njih se nije videlo
šta bi moglo biti

Otpada kestenje
kiša iz vazduha
zanefo vreme
iz kreveta
podvlači se
beli oblaci
lakog morala
život zastareva
na papiru
ne lista se
hoću li dočekati
isto
kad zatvorim prozor

Već je bilo
ili će biti
čovekom
ništa nije stvoreno
dok je život
u njemu
sve se čini
moguće sad

Na pruču
u vodi
zaspaću
na moja usta
ti ćeš govoriti

Veliku šaku drmaš
bez šešira i bez para
žena bez tebe ne spava
samo kad možeš
nemoj mi klimati glavom
verujem crnim tamburama
pristisni ruku na astal
da osetiš bas